

Den nødvendige samtalen

Å samtale med foreldre om bekymringer for et barn, kan kanskje oppleves som en vanskelig samtale. Men den er helt nødvendig for barnet.

Samtalens deltakere

Det er en fordel å være to i samtalen med foreldrene. I barnehager og skoler bør lederen (styrer/rektør) være en av deltakerne sammen med barnets faste pedagog eller lærer. Rolledelingen bør være avtalt på forhånd. Det er naturlig at lederen i kraft av sin stilling setter rammer for samtalen og påtar seg ansvaret som møteleder. Lederen kan også være den som i hovedtrekk beskriver det som vekker bekymring. Pedagogen/lærerens rolle kan være å konkretisere barnets situasjon og formidle hva som gjøres av tiltak for barnet i barnehagen. Det er kjennskapet og forholdet til foreldrene som danner grunnlaget for rolledelingen dere imellom.

Heftet og filmen representerer ingen fasit på hvordan samtalen skal gjennomføres. Den kan gi dere noen tips og ideer. Og den kan brukes i kollegiet som grunnlag for en diskusjon om hvordan dere vil gjennomføre den nødvendige samtalen.

Målet med den nødvendige samtalen.

Målet med samtalen er å:

- Dele bekymringer dere har for barnet med foreldrene
- Skape et samarbeid med foreldrene, for å sikre barnets utvikling og trivsel
- Sette i gang prosesser som kan hjelpe barnet (og familien)
- Avklare om det er behov for ytterligere støtte fra andre instanser

Har dere en antakelse om at det er et alkohol-/rusproblem i familien, er det viktig å snakke om dette uten at det fremstilles som en anklage. Hensikten med samtalen er å presentere bekymringen for barnet til foreldrene. Ved å holde fokus på barnet og observasjonene, ved å presentere bekymringer og ikke anklager, så er det lettere å få til et samarbeid.

Prosser over tid

Å skape et godt samarbeid med foreldrene krever tid. Særlig når det jobbes med et tabubelagt tema som alkohol. Foreldrene skal gis anledning til å ta inn over seg det som blir formidlet. Endringsarbeid er prosesser over tid. Den nødvendige samtalen forløper seg ofte over flere møter. Avtal derfor ny samtale med foreldrene, slik at dere kan følge opp tiltakene dere har blitt enige om.

Om samtalen slutter på en måte dere ikke hadde forventet

Om en forelder f.eks. går i sinne, kan dere uttrykke forståelse for at samtalen kan oppleves vanskelig, men fasthold at den er nødvendig. Hvis foreldrene ikke vil samarbeide og bagatelliserer eller bortforklarer situasjonen, kan det være nødvendig å diskutere anonymt med andre instanser for råd og veiledning. Det sendes også i noen tilfeller bekymringsmelding til barnevernet.

Ideer til samtalens innhold og fokuspunkter

Dette avsnittet omhandler innholdet og fokuspunkter i samtalen. Det tar for seg hvilke forberedelser dere må gjøre, selve samtalen, og refleksjoner etter samtalen og videre oppfølging.

Forberedelse

- Avtal hvem som skal delta i samtalen og den innbyrdes rollefordelingen
- Avklar formålet med samtalen
- Beskriv med stikkord hva bekymringen for barnet går ut på og konkretiser i hvilke situasjoner og hvordan dere ser at barnet har problemer
- Lag på forhånd en liste over punkter det er viktig å formidle
- Vurder hvordan foreldrene best kan få forståelse for, og se at barnet har behov for støtte
- Hva håper dere kommer ut av samtalen? Hva frykter dere kan skje?
- Gjennomgå hvordan dere tror at samtalen kan forløpe og forbered alternative muligheter
- Fastsett hvor lenge samtalen skal vare
- Vurder om dere har behov for hjelp fra noen som har mer kompetanse i forkant av samtalen
- Les gjennom hvilke rutiner dere har for slike samtaler på arbeidsplassen. Få kjennskap til prosedyrer i det øvrige tjenesteapparatet i kommunen og hvem dere kan kontakte for evt. videre oppfølging og hjelp til familien.
- Inviter foreldrene til samtalen med informasjon om samtalens primære formål, tidspunkt, varighet og hvem som vil delta.

Selve samtalen

Hvis relasjonen mellom dere og foreldrene er vanskelig, bør dette tas opp i begynnelsen av samtalen. «Jeg er fullt klar over at vi har forskjellig syn på ting....»

- Ha som utgangspunkt for samtalen en holdning om at foreldrene ønsker det beste for sitt barn
- Balanser beskrivelsen av barnet mellom det som fungerer godt og er barnets styrke og det som er vanskelig
- Bekreft foreldrenes kompetanse og gode intensjoner der disse er til stede
- Vær barnets stemme
- Vær interessert og lyttende i.f.t. foreldrenes opplevelse av virkeligheten
- Spør hva de tenker om det som er sagt, og om de deler den bekymringen som dere har presentert
- Gi plass til foreldrenes tanker, frustrasjoner og evt. motstand når det er snakk om barnets problemer

- Tål uenigheter som kan komme. Fokus skal være på det som kan bedre barnets situasjon og ikke på foreldrenes uenighet
- Hjelp foreldre til å forstå forskjell på det som er vanlig for barn og det som vekker bekymring
- Vær oppmerksom på språkbruk. Hold fokus på bruk av alkohol og ikke misbruk
- Gi saklig informasjon om hvordan barn generelt kan reagere når voksne drikker. Mange foreldre ser ikke selv sammenhengen mellom barnets problemer og eget forhold til rusmidler
- Gi plass til foreldrenes reaksjoner samtidig som dere har fokus på nødvendige tiltak for å hjelpe barnet
- Konkretiser tiltakene dere blir enige om
- Leder oppsummer samtalen, og spør om det er behov for oppklaringer eller noe annet foreldrene ønsker å samtale om
- Avklar nytt møte før dere går fra hverandre **Refleksjoner etter samtalen**
- Fikk dere formidlet bekymringen tydelig nok for foreldrene, og forstod de bekymringen dere har for barnet?
- Er referatet fra møtet skrevet på en slik måte at foreldrene kjenner igjen utsagnene?
- Ble det etablert et godt samarbeid med foreldrene og ble det satt realistiske mål for å hjelpe barnet?
- Vil oppfølgingsplanen sikre god nok progresjon og endring?
- Hvordan ser bekymringen ut nå? Er den mindre eller større? Hvorfor?
- Hvordan skal det øvrige personalet informeres, og om hva?
- Hvordan har hver og en av dere det etter samtalen? Gi hverandre tilbakemelding på hva som gikk bra og hva som opplevdes vanskelig

Oppfølging av samtalen

- Vil dere trenge bistand fra andre instanser/profesjonelle for å hjelpe barnet og familien?
- Hvem har ansvaret for videre oppfølging (hvem, hva, hvordan, når)?
- Hvordan forberede oppfølgingssamtalen med foreldrene?

Samtalens faser

Hver samtale kan deles opp i innledningsfase, hoveddel og avslutningsfase. Fasene er viktige for at det skal bli balanse i samtalen. Hvis dere etter en samtale tenker: «Dette kunne gått bedre. Vi fant liksom ikke hverandre», kan det skyldes at dere ikke viste nok oppmerksomhet til hver av de tre fasene.

Innledningsfasen

Innledningsfasen er viktig. Det er her dere foreldrene etablerer tillit til å samarbeide og snakke om det som kan oppleves vanskelig.

Samtalen bør gjennomføres på et sted hvor foreldrene kan kjenne seg trygge og velkomne. Tilby gjerne kaffe eller te, men ikke overdriv med stearinlys og kaker! Ta imot foreldrene på en god måte og start med litt småprat om «vær og vind» og hverdagslige hendelser. Ha resept for hvorfor foreldrene er innkalt og hva som er samtalen tema. Forhold dere profesjonelt. Etter litt småprat presenteres de punktene dere ønsker å drøfte i samtalen. Da vet foreldrene hva som er formålet med samtalen. Vær oppmerksom på at foreldrene kan bli mindre mottakelige hvis dere tar opp for mange punkter på en gang. Fokuser på det mest vesentlige i første omgang.

I innledningsfasen bruker dere tid på å lytte. Få foreldrenes begynnende tanker og tilbakemeldinger på at det dere har beskrevet er gjenkjennelig for dem. Her kan dere få et inntrykk av hvordan familien fungerer, og hvordan barnet har det hjemme. Vis foreldrene respekt, og bevar troen på at de vil det beste for sitt barn. Foreldrenes opplevelse av verdighet er avgjørende for samarbeidet videre.

Hoveddel

Overgangen fra den innledende fasen til hoveddelen av samtalen består i å konkretisere og utdype grunnlaget for bekymringen rundt barnet.

Balanser beskrivelsen mellom det som fungerer godt og er barnets styrke, med det som er vanskelig. Beskriv barnets situasjon med eksempler. Beskriv hvordan dere ser barnets følelser som grunnlag for barnets reaksjoner. Fortell hvordan dere ser at barnet har behov for hjelp for å komme videre.

Hvis foreldrene blir tause, oppgitte eller sinte, så gi dem tid til å summe seg. Si at dere ser at de blir triste eller sinte. Det kan være ubehagelig å ta inn over seg det som er bekymringen. Fortell at dere forstår det kan være vanskelig å snakke om at barnet har problemer. Ta imot foreldrenes reaksjoner. Ikke press foreldrene eller gå i argumentasjonsfella. Gå med motstanden. Hold fast på at samtalen er nødvendig. Det er viktig å holde fokus på barnet, og unngå at foreldrenes beskrivelser at egne vansker eller bagatellisering av situasjonen, fører til at du mister barnets behov av syne. Det er derfor viktig å være godt forberedt til samtalen, slik at du kan vende tilbake til de planlagte punktene.

Gi plass til begge foreldrenes opplevelser, tanker og perspektiver. Den felles forståelsesrammen skapes ved at dere spør hva foreldrene tenker. Dere må tåle uenigheter som kan oppstå mellom foreldrene. Hold fokus på barnets behov for hjelp og støtte, og viktigheten av at dere sammen finner ut hvordan hjelpen kan gis på best mulig måte.

Ved at temaet om bruk av alkohol sammen med barn har vært samtaleemne på et foreldremøte, dannes et felles referansepunkt. Dette kan gjøre det enklere å ta opp hva det er viktig å snakke om under samtalen uten å bli moraliserende. Å utdype barnets perspektiv gir dere anledning til å ta imot foreldrenes reaksjoner, og å sette fokus på hvordan barn generelt kan reagere når voksne drikker alkohol. Det er sjelden foreldre spontant setter barnets problemer i sammenheng med eget forhold til rusmidler. Vær oppmerksom på hvordan barnets situasjon vil være etter samtalen. Er dere bekymret for om barnet vil oppleve negative konsekvenser som følge av samtalen, så spør foreldrene direkte. Nettopp ved å spørre foreldrene om dere har grunn til å være bekymret, minskes risikoen for at barnet opplever negative konsekvenser. Hvis bekymringen fortsatt er til stede, må dere vurdere om det er behov for å trekke inn barnevernet. Dersom en av foreldrene møter beruset til samtalen, bør dere være nøytrale og ansvarlige i forhold til situasjonen. Si høyt hva dere ser og opplever, og sett rammen for hva dere gjør i forhold til barnet i den konkrete situasjonen.

Avslutningsfasen

Samtalens avrundning er viktig. Her sikrer dere at foreldrene føler seg hørt og forstått, og at dere har en felles forståelse av hva som skal gjøres videre.

Møtelederen oppsummerer avtaler og konkrete tiltak som er inngått. Avtalene skrives i et referat. Referatet skrives lik at foreldrene kan kjenne igjen både sine egne og deres utsagn. I de fleste tilfeller vil det være opplagt med en oppfølgingssamtale for å sikre at tiltakene får effekt. Nytt møte avtales på dette tidspunktet. Det er viktig å ha med en forståelse for at endringer er prosesser over tid.

Det kan være en ide å lage et skjema for planlegging av innsatsen for barnet. Dette kan også brukes som mal for referatet av samtalen:

- Hvorfor dere er bekymret for barnet
- Ønskede endringer or barnet eller barnets situasjon
- Hva barnehagen/skolen/annen instans kan gjøre
- Når neste møte skal være
- Hva skal evt. være oppnådd innen neste møte
- Evt. presisere om det er avtalt å kontakte ekstern støtte (PPT, tverrfaglig team, helsesøster, barnevernet eller andre)
- Dato og underskrift

Hvis dere ikke lykkes i å finne felles løsninger, eller foreldrene ikke forstod bekymringen, kan det være nødvendig å kontakte andre instanser for ytterligere hjelp. Hvis saken meldes til barnevernet er det en fordel å gjøre det i samarbeid med foreldrene eller med foreldrenes samtykke, da dere fortsatt skal samarbeide med dem videre. Foreldrene skal som hovedregelen gjøres kjent med det som danner innholdet i meldingen til barnevernet. De behøver ikke å være enig i innholdet. Dersom det er grunn til å anta at det å informere foreldrene vil være til fare for barnet skal det ikke gjøres. **Viktig:** Hvis lederen din ikke ønsker å gjøre noe med saken, og du mener det er grunn til å tro at barnet utsettes for omsorgssvikt, mishandling og/eller har vedvarende adferdsvansker, skal du i følge loven på egen initiativ sende en bekymringsmelding til barnevernet.

Alle har et ansvar for å handle på bakgrunn av en bekymring. Men det er ikke nødvendigvis de samme personene som indentifiserer et problem som vil ha ansvaret for selve intervensjonen. Du må derfor ha forståelse for egen rolle og mandat, og ha kunnskap om samarbeidspartnere og hjelpetiltak som finnes i kommunen.

Aktuelle lovbestemmelser om taushetsplikt og opplysningsrett/plikt:

Helsepersonelloven kap. 5 og 6

Kommunehelsetjenesteloven §§ 6-6, 6-6a

Sosialtjenesteloven §§ 8-8, 8-8a

Barnevernloven §§ 6-7, 6-4

Barnehageloven §§ 20, 21 og 22

Opplæringsloven §§ 15-1, 15-3, 15-4

Politolven § 24 første ledd jf

Straffeprossessloven §61a-61e

Forvaltningsloven §§ 13-13f

Politi-loven § 24 andre ledd
(Veilederen «Fra bekymring til handling»)